

তাৰিখ 09 SEP 1996
পৃষ্ঠা ৭ কলাম ৩

দিল্লীৰ শিক্ষকদেৱ অৰ্ধনগ্ৰ মিছিল

ৰবৰে থকাশ বকেয়া বেতন ভাতা আদায়েৱ দাবিতে সম্পত্তি দিল্লীৰ রাজপথে থায় হাজাৰ খানেক শিক্ষক অৰ্ধনগ্ৰ অবহাৰ বিক্ষোভ মিছিল কৱেছেন। এই শিক্ষকদাৰ দিল্লীতে শিয়েছিলেন বিহাৰ প্ৰদেশ থেকে। সংবাদ অনুসাৰে এসব বিহাৰী শিক্ষক দিল্লীৰ প্ৰকাশ্য রাজপথে জাগিয়া, সামান্য বেদৰ অথবা একটুকুৱা চামড়া দিয়ে শৰীৱেৰ বিশেষ অংশ আকৃত কৱে ভাৱতেৰ রাজধানীতে লোকসভা এবং রাষ্ট্ৰপতিৰ ভবনেৰ দিকে ঘাৰীৱ চেষ্টা কৱেল। তাৰে পুলিশ তাৰেৰ গন্তব্যপুল পৰ্যন্ত যেতে দেয়ানি কলে ভাৱতেৰ রাজধানী দিল্লীৰ রাজপথেই বিহাৰী শিক্ষকদেৱ ওই অভিনব অৰ্ধনগ্ৰ প্ৰদৰ্শনী সমাপ্ত হয়। সম্ভবত ওই মিছিল শৰীৰ পুৰুষ শিক্ষকদাৰই ছিলেন। ভাৱতেৰ রাষ্ট্ৰীয় ইলেক্ট্ৰনিক মাধ্যম দূৰদৰ্শন সংবাদে ওই আবিস্বৰণীয় দৃশ্যেৰ সচিত্ৰ প্ৰতিবেদন প্ৰদৰ্শিত হয়নি। এ ঘটনা যদি পাঞ্চাত্যেৰ কোনো রাজধানীতে ঘটতো তাহলে মিডিয়াজোলো তা লুকে নিতো। কাৰণ অৰ্ধনগ্ৰ কেনো বন্ধ মিছিল প্ৰদৰ্শনেও তাৰেৰ কোনো অৱচি নেই। ভাৱতেৰ রাজধানী দিল্লীৰ রাজপথ জনপথে মহান শিক্ষকতা পেশায় নিয়োজিত হতভাগ্যদেৱ প্ৰতিবাদ জ্ঞাপনেৰ সংবাদ পাঠ আমাদেৱ মনে পড়ে গেলো বাংলাদেশেৰ রাজধানী ঢাকাৰ রাজপথে বাংলাদেশেৰ সবচেয়ে প্ৰতিহ্যবাহী শিক্ষা প্ৰতিষ্ঠান ঢাকা বিশ্ববিদ্যালয়েৰ শিক্ষক-শিক্ষিকদেৱ একটি শোক শোভাযাত্রাৰ দৃশ্য। তখন খালেদা জিয়াৰ রাজত্বকাল, একদিন সকায় প্ৰকাশ্য রাজপথে নৃসংসভাৰে খুন হলেন ঢাকা বিশ্ববিদ্যালয়েৰ অৰ্থনীতি বিভাগেৰ তক্ষণ সন্তাৰনাময় শিক্ষক নুবান আহমদ। এই হত্যাকাণ্ডে ঢাকা বিশ্ববিদ্যালয়েৰ শিক্ষক ও ছাত্ৰ সমাজে ঔপ্ৰ প্ৰতিক্ৰিয়া হয় কিন্তু খালেদা সৱকাৰেৰ লোহকঠিন স্বৰাষ্ট্ৰমজী আকুল মতিন চৌধুৰী অবিচল। অনেক দাবি দাওয়া সত্ৰেও নুবান হত্যার জন্যে দায়ী খুনি ধৰা পড়ে না। ঢাকা বিশ্ববিদ্যালয়েৰ শিক্ষক-শিক্ষিকদাৰ শেষ চেষ্টা বৰুপ একদিন সকালে কালো ব্যাজ লাগিয়ে মৌল মিছিল সহযোগে প্ৰধানমন্ত্ৰীৰ সচিবালয়েৰ দিকে যাবা কৱেন প্ৰধানমন্ত্ৰীৰ কাছে শিক্ষক হত্যাৰ বিচাৰেৰ দাবি জানিয়ে স্মাৰকলিপি পেশ কৱাৰ জন্যে।

ঢাকা বিশ্ববিদ্যালয়েৰ শিক্ষক-শিক্ষিকদেৱ মৌল শোক মিছিলতি বাংলা মটৰ পৰ্যন্ত যেতে পেৱেছিলো তাৰপৰ তাৰেৰ ধাৰিয়ে দেয় মোতাবেন পুলিশ ও বিভিন্নাৰ বাহিনী। ঢাকা বিশ্ববিদ্যালয়েৰ শিক্ষকদাৰ বোধ হয় আশা কৱেছিলেন, যে খালেদা জিয়াকে প্ৰধানমন্ত্ৰী কৱাৰ জন্যে তাৰা নৰাইয়েৰ দৈৰাচাৰ বিয়োৰী আন্দোলনে রাজপথে নেমেছিলেন সেই খালেদা জিয়া প্ৰধানমন্ত্ৰীৰ সচিবালয়েৰ প্ৰবেশ পথে তাৰেৰ অভ্যৰ্থনা জানাবেন। শীতাতপ নিয়ন্ত্ৰিত আন্তৰ্জাতিক সম্প্ৰদাৰ কক্ষে বসাবেন। তাৰেৰ কথা শুনবেন, স্মাৰকলিপি গ্ৰহণ কৱবেন এবং চা-পানি দিয়ে আপ্যায়ন কৱবেন। তাৰেৰ বাংলা মোটুৰেৰ কাছে আপ্যায়ন কৱে সশস্ত্ৰ পুলিশ ও বিভিন্নাৰ বাহিনী। কিছুকাল পৱেই আৰাৰ তুৰ হলো তত্ত্বাবধায়ক সৱকাৰেৰ অধীনে নিৰ্বাচনেৰ জন্যে শেখ হাসিনাৰ অসহযোগ আন্দোলন। সেৱাৱে এৱশাদেৱ বিকলকে আন্দোলন কৱেছিলেন শেখ হাসিনা ও খালেদা জিয়া দুজনই, তাৰেৰ সঙ্গে ঢাকা বিশ্ববিদ্যালয়েৰ ছাত্ৰ ও শিক্ষক সমাজ ছিলেন রাজপথে। এবাৱে আন্দোলন চলে শেখ হাসিনাৰ একক নেতৃত্বে, এবাৱে ঢাকা বিশ্ববিদ্যালয়েৰ প্ৰগতিশীল শিক্ষক সমাজ তাৰ সঙ্গে ছিলেন শৰু মতবিনিয়ম সভাতে নয়, রাজপথে, শহীদ মিনাৰে এবং জনতাৰ মধ্যে। বন্ধুত্ব এবাৱেৰ আন্দোলন ছাত্ৰ সমাজেৰ তেমন অংশ গ্ৰহণ কৱাবী সফল হয় সুজীজীৰী ও পেশাজীৰীদেৱ ব্যাপক অংশগ্ৰহণেৰ ফলেই। তত্ত্বাবধায়ক সৱকাৰেৰ অধীনে নিৰ্বাচন হয়। শেখ হাসিনাৰ নেতৃত্বাধীন আওয়ামী লীগ সৱকাৰ ক্ষমতাসীন হয়েছেন দুই মাসেৰ ওপৰ কিন্তু হতভাগ্য নুবান আহমদেৱ কথা কৱাও মনে পড়েনি। নুবান আহমদেৱ হত্যাকাণ্ডক ধৰাৱ কোনো উদ্যোগ নেই, ঢাকা বিশ্ববিদ্যালয়েৰ শিক্ষক সমাজ ও সম্ভবত ঢাকা বিশ্ববিদ্যালয় পৱিষ্ঠিতি নিয়ে এতোই ব্যাপৃত যে এখন পৰ্যন্ত নুবান হত্যাৰ দাবি জানাবেৰ কথা ও তাৰেৰ মনে হয়নি।

ঢাকা বিশ্ববিদ্যালয় শিক্ষক সমাজ নুবান হত্যাৰ বিচাৰ না হওয়াৰ পত্ৰ ফেন্ম্যারি মাসে ঢাকা বিশ্ববিদ্যালয় ক্যাম্পাসে অবস্থিত বাংলা একাডেমীতে আগমন থেকে বিৱৰত ধৰাৱ জন্যে তদানীন্তন প্ৰধানমন্ত্ৰী বেগম খালেদা জিয়াকে অনুৱোধ জানিয়েছিলো। ওই আবেদনেৰ জবাবে জগন্মাথ হলোৱ সংবাদগু ছাত্ৰদেৱ ওপৰ পুলিশ লেলিয়ে দেয়া হয় একান্তৰেৰ পঢ়িলে মার্চেৰ স্টাইলে আৱ খালেদা জিয়াকে শৰু জীৱীতি বাংলা একাডেমীতে অজ্ঞার্থনু জানাবো হয়। ওই ঘটনার প্ৰতিবাদে ঢাকা বিশ্ববিদ্যালয় শিক্ষক সমিতি বাংলা একাডেমী আয়োজিত একশেৰ আলোচনা অনুষ্ঠানে অংশ গ্ৰহণ না কৱাৱ জন্যে সমিতিৰ সদস্যদেৱ প্ৰতি অনুৱোধ জানায়। ফলে বাংলা একাডেমীৰ ইতিহাসে এই অধৰ অমৰ একশে অনুষ্ঠানমালায় ঢাকা বিশ্ববিদ্যালয়েৰ শিক্ষকদাৰ অংশ গ্ৰহণ কৱেননি, প্ৰতিশোধমূলকভাৱে বাংলা একাডেমী ওই সব শিক্ষকদেৱ কালো তালিকাভূত কৱে অলিখিতভাৱে। বেগম খালেদা জিয়াৰ পতন হলো ওই অবস্থাৰ বিশেষ পৱিষ্ঠিতি হয়নি, যে নুবান আহমদেৱ নৃসংস হত্যাকাণ্ড নিয়ে এতো সব ঘটনা সে হত্যাকাণ্ডেৱ বিচাৰ আজও হয়নি, এই বৰ্বৰ হত্যাকাণ্ডেৱ প্ৰতি স্বৰাষ্ট্ৰমন্ত্ৰীৰ দৃষ্টি আকৃষ্ট হওয়া উচিত।